

STICHTING

NEDERLANDSE
BIOGRAFIE *PRIJS*

21 oktober 2024

Juryrapport Nederlandse Biografieprijs 2024

Het is vandaag de achtste keer dat wij de Nederlandse Biografieprijs kunnen uitreiken. Die vormt als tweejaarlijks gebeurtenis inmiddels een vaste waarde onder de grote Nederlandse boekenprijzen, maar is in dat gezelschap toch een vrij jonge parel aan de kroon. De verklaring daarvan is vrij evident. Heel lang – ik heb die tijd nog volop meegemaakt, en kan ervan getuigen – heeft Nederland geen noemenswaardige biografiecultuur gekend, en sterker: wij waren daar nog trots op ook. Ons land was immers wars van roddel en persoonsverheerlijking – en daarom was de biografie meer iets voor de Engelsen met hun voortdurende schandalen, obsessie met komaf en kostscholen, plus – als we eerlijk waren – hun meeslepende vertel- en schrijfstijl.

Waar nog eens bijkwam dat in die dagen van olim in potentiële kraamkamers een anti-biografisch klimaat heerste. Onder neerlandici was het destijds absoluut taboe verband te zoeken tussen het literaire werk en het leven van de schrijver zelf. Tezelfdertijd zetten onze historici van toen liever in op patronen dan personen.

Totdat – en ik kan het niet anders zien dan dat dat de grote wending was – in 1992 het toenmalige Prins Bernhard Fonds, tegenwoordig het Cultuurfonds, een tegendraads initiatief nam. Het Fonds stelde liefst 10x honderdduizend harde guldens beschikbaar voor evenzoveel biografieën van Nederlandse personages van formaat uit de periode 1880-1960. Het geld was bedoeld om auteurs de tijd te geven om van zulke figuren een waardevolle biografie te schrijven en het daartoe vereiste onderzoek te doen. Het project ging biografieën behelzen van onder andere Willem Drees, Aletta Jacobs en Herman Gorter en zou in latere jaren volgende tranches krijgen. Alle boeken zouden verschijnen bij uitgeverij Balans.

Het biografieproject van het toenmalige Prins Bernhard Fonds is wat mij betreft een van de beste voorbeelden van hoe bewust beleid met geld daadwerkelijk verandering kan brengen. Want de gefaciliteerde biografen zouden meestal leveren, en goed ook. Het getij begon zich te keren, in welk verband ik ook Hans Renders eervol wil vermelden, wiens missiewerk voor de biografie in Nederland ook zeker heeft geholpen, zoals meer recent ook het fraaie Biografieportaal op internet van Eric Palmen. Maar de grootste drijvende kracht achter de ommekeer is toch het lezerspubliek gebleken – want Nederlanders bleken absoluut ontvankelijk voor mooie biografieën. De boeken werden gul besproken en onthaald; en vandaag de dag heeft menige boekhandel aparte kasten voor biografieën, waar Nederlandse fier tussen de buitenlandse prijzen en op flinke stapels liggen. En heel wat lezers zeggen desgevraagd dat de biografie hun favoriete genre is.

STICHTING

NEDERLANDSE
BIOGRAFIE *PRIJS*

En daarom zitten wij nu hier, voor de achtste keer zoals gezegd – waarbij ons aller warme dank mag uitgaan naar de Koninklijke Hollandse Maatschappij der Wetenschappen, onze partner van het eerste uur, in wier fraaie Hodshonhuis wij steeds de feestelijke bekendmaking en viering van deze prijs hebben mogen beleggen. Dit jaar is die prijs dan ook nog eens aanmerkelijk verstevigd, dankzij de energie van het bestuur en welkome extra steun van onze sponsors. Het prijzengeld voor de winnaar is met ingang van dit jaar verhoogd naar 20.000 euro, en de overige genomineerden ontvangen voor het eerst ook een beloning, van in casu 2000 euro elk. In dezelfde geest hebben wij ook de procedure van jurering fiks verzwaard – waarover aanstonds meer. Daaraan vooraf is dit het moment om mijn medejuryleden hartelijk te danken voor hun deelname en inzet. Ieder van ons heeft deze zomer ruim zestig biografieën thuis bezorgd gekregen ter beoordeling. Daaronder bevonden zich vele dikke pillen van achthonderd bladzijden en meer – want biografen willen nu eenmaal alles weten van hun hoofdfiguur, en daarna vaak ook alles met de lezer delen. Wat dat betreft – maar ook alleen wat dit betreft – zijn de vijf nominaties van vandaag feitelijk middenklassers, en dat moge voor hen het eerste compliment zijn. Ook in de beperking hebben deze vijf hun meesterschap weten te tonen.

Speciale dank verdient verder onze onmisbare secretaris Carly Massier, die achter de schermen het proces heeft ondersteund en geolied heeft doen lopen. Het proces had heel wat om het lijf. Grondvlak vormden de boeken die door hun uitgevers werden ingezonden voor de prijs. De biografieprijs is inmiddels meer dan voldoende bekend en begeerd, en de Nederlandse en Vlaamse uitgevers zijn professioneel genoeg, om op een dergelijke procesgang te durven vertrouwen. Er kwamen deze keer 144 ontvankelijke titels binnen; een vergelijkbaar aantal als in eerdere jaren. Elk van die boeken is in eerste ronde door 2 juryleden gelezen. Zij hadden de taak elk boek een a, b of c te geven: a voor uitgesproken sterke kandidaten, c voor evidente afvallers en b voor het brede midden.

De beoordelingscriteria zijn een aantal jaren geleden door voormalige winnaar en daarna jurylid Elisabeth Leijnse omschreven, en vat ik nu kort samen. Voor goede waardering moet een biografie ten minste aan vier kenmerken voldoen. Verantwoord, dat wil zeggen gebaseerd op degelijk onderzoek; ingebed, in een breder verhaal over de tijd en de omstandigheden van de gebiografeerde; voldoende kritisch, dus geen idealisering of opzichtige partijdigheid van de biograaf; en tenslotte uitnodigend, door compositie, stijl en vormgeving van het boek.

Vertrekkend vanaf de onafhankelijk ingediende abc'tjes had onze jury op 12 augustus haar eerste fysieke vergadering, waarin wij van het grondvlak van 144 zijn gekomen tot een plateau van 12 die er bovenuit staken, en die gezamenlijk onze en dit jaar voor het eerst ook als zodanig bekendgemaakte longlist hebben uitgemaakt

Ook al hebben wij dit plateau inmiddels achter ons gelaten, het is toch passend om er even op terug te blikken – en ik hoop dan dat u het met ons eens bent dat dit een hoogwaardig en ook mooi gespreid tableau is – gespreid van onderwerp, periode, auteur en stijl. Het duidt

STICHTING

NEDERLANDSE
BIOGRAFIE *PRIJS*

erop dat het biografische genre in Nederland nog volop levenskrachtig is, en deze prijs dus ook.

Het tableau van 12 eenmaal bepaald, had elk jurylid tot taak de gehele longlist grondig te lezen voor onze tweede vergadering op 12 september, waarin wij moesten zien te komen tot 5 nominaties. De avond daaraan vooraf diende elk jurylid bij voorzitter en secretaris zijn of haar 5 persoonlijke favorieten in voor de vacante topposities.

Op basis daarvan zijn wij ter vergadering uiteindelijk gekomen tot de vijf nominaties die vanavond centraal staan. U heeft ze zo-even via de filmpjes leren kennen: de boeken en de biografen zelf, en wat hen dreef en bezielde om de biografieën zo te schrijven als ze hebben gedaan. Aan die portretten willen wij als jury nog een korte karakteristiek toevoegen, en kort aangeven wat wij per boek bij uitstek prijzenswaardig vinden. Ik doe dat in alfabetische volgorde van de biografen, en vraag daarbij steeds de genomineerde naar voren te komen, opdat zij even in volle licht staan van deze prijsuitreiking, die er voor alle vijf wil zijn.

- Karin Amatmoekrim, *In wat voor land leef ik eigenlijk? Anil Ramdas, onmogelijk kosmopoliet* heeft ons gegrepen met een indringend portret van een belangrijke stem. Anil Ramdas was een van de eerste opinieleiders en bruggenbouwers in het multiculturele gesprek in Nederland. Maar vergeten kan snel gaan. In dit boek heeft een biograaf die de hoofdfiguur niet zelf heeft meegemaakt, een voorbeeldig evenwicht bereikt tussen twee uiterste vereisten van het genre: liefdevolle empathie en kritische distantie. Op deze wijze kan grensganger Ramdas hoogstaand in herinnering blijven.
- Peter-Paul de Baar, *Theo Thijssen (1879-1943)* is een zeer complete en in grote kennis van de bronnen verankerde biografie van een wereldverbeteraar die nog zoveel meer was dan de schepper van Kees de Jongen. Biograaf en hoofdfiguur excelleren beide in gedrevenheid; en zonder dat de biograaf hierover moraliseert, kan het boek ook doen verlangen naar wat meer verklaarde bezieling in bestuur en beleid.
- Roelof van Gelder, *De koopman van Kanton. Jan Bekker Teerlink (1759-1832)* is de meest historische biografie onder de vijf genomineerden. Daardoor ontbreken hier informatiebronnen die voor meer moderne biografen goudmijnen plegen te zijn: geen interviews bijvoorbeeld met direct betrokkenen. Des te mooier is wat deze biograaf heeft opgediept aan nieuwe vondsten, waaruit een kleurrijk portret oprijst van destijds al verrassend internationaal opererende Hollandse koopmansgeest. En waar het hier een tot voor kort volkomen onbekende figuur betrof, leest dit boek tevens als ode aan onze archieven en hun speurders.
- Laura van Hasselt, *Geld, geloof en goede vrienden. Piet van Eeghen en de metamorfose van Amsterdam 1816-1889* brengt een man en via hem een stad tot leven. Het is een uiterst leesbaar en zelfs spannend boek over een tijd waarin een stadsbestuur aan volksverheffing durfde te doen, en ook een demonstratie van

STICHTING

NEDERLANDSE
BIOGRAFIE *PRIJS*

Hollandse burgerlijkheid in de allerbeste zin des woords. Met daaronder het doopsgezinde ethos dat publiek en privaat synthetiseerde in ontzagwekkende werkkraft.

- Judith Koelemeijer, *Etty Hillesum, het verhaal van haar leven* is subliem geschreven en gecomponeerd. Als biografie vormt het een waardig complement van Etty Hillesums eigen nagelaten werk. In dit boek komt, mede dankzij allerhande nieuw gevonden materiaal, een vrouw tot leven die nog geen dertig jaar mocht worden, maar die hier te midden van de barbarij en de beknelling een onvergetelijk embleem wordt van geestkracht en humaniteit.

Tot zover deze al te korte karakteristiek van onze vijf genomineerden. Het zijn volgens de jury alle vijf boeken die je niet alleen als biografie omwille van hun hoofdfiguur zou moeten willen lezen, maar ook, en breder, als hoogwaardige non-fictie. Stuk voor stuk levensboeken die ook nog eens leesboeken zijn in de aantrekkelijkste zin des woords. Doe ze aan uzelf en daarna in brede kring cadeau, zouden wij willen aanbevelen.

Met daarbij nog 1 voetnoot vanuit het academische smaldeel in onze jury. Het deed ons drieën goed te constateren dat in onze top 5 liefst twee proefschriften zitten. Beide van bevlogen onderzoekers die hun pen bepaald niet hebben gedoopt in universitaire schoolinkt. Hetgeen hun acceptatie als academisch proefschrift kennelijk niet in de weg heeft gestaan, en dat is toe te juichen. Het laat ook nog eens de betekenis zien die een biografie kan hebben voor de wetenschap, zoals Ineke Sluiter hier bij de vorige uitreiking heeft onderstreept.

Het is natuurlijk in het geheel niet onze verdienste, maar al met al is het met trots dat onze jury deze vijf genomineerden presenteert. Alle vijf vertegenwoordigen zij het genre van de biografie op excellente wijze, in de zin dat zij een persoonlijk leven eer bewijzen, en de kracht van een individu die het verschil maakte. Dat deden deze hoofdpersonen alle vijf. Elk op hun eigen wijze zijn het mensen met een missie, in het zakenleven of voor de publieke zaak, in de verdrukking of breed cultureel.

Winnaar is voor ons uiteindelijk het boek geworden waarin het bezield individualisme van de hoofdfiguur behalve diens kracht tenslotte ook een zwakte werd – waarmee die biografie de lezer ook te denken geeft over de interactie tussen individu en omgeving, en over hoe iemand zich kan inzetten voor culturen en hun overbrugging, maar er gaandeweg ook tussen verloren kan raken, tot aan zelfverlies aan toe. U zult het nu hebben begrepen: de Nederlandse Biografieprijs 2024 gaat naar de biografie van Anil Ramdas door Karin Amatmoekrim.